

שיעור הגר"נ רוטמן שליט"א

חנוכה תשע"ו

השיעור נמסר לרפואתו המהירה של ר' שאול ניר מעמודי השיעור
[נכתב ע"י א' השומעים כפי הבנתו]

חידוש הישועה דחנוכה

דעת לנבון נקל שהמעלה שהשיגו ישראל אחר מלחמת בית חשמונאי אינה רק בזה שהחזירו את מצב העבודה לקדמותה, וביטלו הגזירות, אלא שהנחילו בישראל מעלה שלא היתה מקודם, שאם לא כן לא הינו מזכירים בכל דור ודור ענין הנס שנעשה להם, שהרי ניסים גדולים אחרים לא תקנו עליהם מועד, אלא שנעשה כאן תיקון לישראל שלה היה קודם, והעד לזה שכל תקופת תור הזהב של בית שני החל רק מזמן חשמונאים, וכן לא נעשה חנוכה לבנית שני כשנבנה בימי עזרא, אלא בימי חשמונאי. וכן הוא מפורש בעל הניסים ו"לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך" הרי שיש כאן גילוי חדש שלא היה קודם.

וידועים דברי רמב"ן פר' בהעלותך כי הדלקת הנרות דחנוכה הם המשך קיום מצות המנורה במקדש, וזהו שאחז"ל ההבטחה לאהרון "שלך קיים לעולם" שאתה מדליק ומטיב את הנרות, הרי שכל שאר עניני כלי המקדש בטלים לבד ענין המנורה שנשאר קיים לעולם, ע"י הדלקת נרות חנוכה, אלא שצריכים ביאור מדוע לא תקנו להדליק ז' נרות כבמנורה.

והנה בנרות דזכריה מתגלה מראה המנורה עם שבעה ושבעה מוצקות ופרש"י שבעה כפול שבעה שהם מט' נרות והם כנגד האור של יום הראשון שנגנז לצדיקים לעת"ל, וכמ"ש והי' אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהי' שבעתים כאור שבעת הימים, הרי שבאור המנורה נגלה מעין האור דלעת"ל, והענין צ"ב.

ובפרט שבאור לעת"ל הובטח כי יצא כנגה צדקה וישועתה כלפיד יבער, ולפיד היינו אבוקה והיא פסולה לנר חנוכה, הרי שהארת חנוכה היא דייקא בנר ולא כאבוקה דלעת"ל, ובמה אפוא נדמה ישועת החנוכה כענין האור דלעתיד.

אולם קצת רמז לדבר זה במדרש חז"ל על הכתוב בתחילת התורה והארץ היתה תהו ובהו וחשך ע"פ תהום, ריש לקיש פתר לה להך קרא במלכיות תהו זה מלכות פרס ובהו זה מלכות מדי וחושך זה יון שהחשיכו עיניהם של ישראל וכו',

ועלה נאמר "ויאמר אלקים יהיה אור" והוא מכון לאור הנצחון דחנוכה כנגד החשך דיון, הרי שהאור שנגלה בניצוח חשך דיון הוא האור האמור ביום הראשון, [משמשי' דהגר"א נתאמר דהתיבה ה' בתורה היא אור כנגד כה כסלו]

וכנגד החשך שהחשיכו ובקשו לכתוב על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל נתגלה הארת המנורה שבה ה"עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל" ונתברר חלק ה' עמו ושרייתו בתוכם לעולם.

אולם עדיין יש להבין באיזה צד יש בגילוי האור הזה מעין האור דלעת"ל,

מקורו של חנוכה במשנה – גמל טעון פשתן ברה"ר

ובבראשית רבה פר' וישב יעקב (הביאו רש"י), אלה תולדות יעקב יוסף, הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולו, מה כתיב למטה אלה תולדות יעקב יוסף, דכתיב והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם.

המאמר הזה טעון ביאור.

- אחר שהביא הפס' בעובדיה והי' בית עשו לקש למה הקדים המשל מן הפשתני, הא מקרא מפורש הוא,
- מדוע שינה המשל מקש שהביא עובדיה לפשתן
- מה פשר תמיהתו של הפחמי מול ריבוי הפשתן יותר משאר תגרי השוק, אם חושש הוא שלא יזיק אותו בניצוצו, א"כ מה תשובת הפיקח אליו.

הנה המקור היחידי בו מופיע ענינו של נר חנוכה במשניות הוא בסדר נזקין, גמל טעון פשתן ועבר ברשות הרבים, נכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנווני והדליק את הבירה - בעל גמל חייב, הניח חנווני נרו מבחוץ - חנווני חייב, רבי יהודה אומר בנר חנוכה - פטור.

ותמוה הוא מה שענינו של נר חנוכה מופיע דוקא בהקשר זה של הפשתני העובר בשוק, ונראה כאן הגדרה בעיקרא דמצות הארת הנר ואופן השפעתו על חיי השוק.

תקנו לנו חכמים מועדים מד"ס לאות התגברות כנגד כל סוגי ההחשכות וההסתרות שמעמידים כנגדנו אומות העולם בכל סדרי הגליות, כנגד נזקי הגוף להשמד ולהרג תקנו לנו את מועד הפורים, וכנגד נזקי הרוח והעברה על דת תקנו לנו את מועד החנוכה, ומצות הנר מעמידה לנו הארה כנגד אותו כח מחשיך דיון.

פחדו של יעקב אבינו מהפשתני הלזה, כשרואה יעקב את כל ריבוי האלופים המופעים בתורה, הרי שהתורה מחשבת את הופעתם בעולם בפירוט גדול, בסדרי מלוכה ואלופות, וכוחם גדול ועז, והנה הפשתן ענינו למלבוש, כך האדומים והרומיים הם מתהדרים בלבושם, בתיקון חיצוניות העולם, הרבה גשרים מרחצאות ושווקים התקינו בעולם, והלבוש הזה מכסה את כל חיי השוק, אין קול חמה נשמע מפני קול המונה של רומי, התקינו ברומי שס"ה שווקים כנגד ימות החמה, הרי ששוב אין מקום לקולו של יעקב להשמע כנגד המונה של רומי, ותמה יעקב מה יוכל הוא כבר להשפיע בעולם כנגד הופעת החיצוניות המהודרת שמעמיד עשו, קטן הוא יעקב ודל.

יעקב יושב האוהלים חושש הוא שמא ריבוי קול ההמון של עשו ישבית את מרכולתו כפחמי בעל האש, מתיירא הוא שמא העולם החיצוני יחדור לתוך העולם הפנימי ויאבדנו.

ולזה השיב לו הפיקח - ניצוץ א' משלך מכלה את כולם, ברגע שיבקשו החיצוניים לשלוח יד לפנים מחיצוניותם אל תוך הבנין הפנימי של העולם כי אז הם בטלים והולכים,

והנה ידוע הוא שיסוד שיטתו של אדום לקוח מהיונים, וכמו שאמר לו קיסר לריב"ח והא סבי דבי אתונא וכו'.

וזהו המופת של מועד החנוכה שכאשר בקשו לפשוט יד במקדש ולבטל את עוז רוחם של ישראל, כי אז נתגלה שכל סדרי מלכים ומלחמותיהם בטל ומבוטל, כל ההמון גויים וטכסיסהן וסדריהם לא עמדו להם בשעה שגילו ישראל את עוז רוחם ונאמנותם, לא בחיל ולא בכח נצחום כי אם ברוחי אמר ה', ניצוץ א' יוצא ממפוח שלך ושורף את כולם.

כל אלו הלבושים הסובבים בשווקים כוחם יפה כשהם במקומן ובשעתן, אבל כשמבקשים לשלוט גם על התוכן הפנימי של העולם מתברר כל אפסיותם, בית יוסף להבה ובית עשו לקש.

וזה כח הנר דחנוכה יפה, להודיע לכל באי השוק, עד שתכלה רגל מן השוק, שהנר הפנימי המאיר והולך הוא מכוחו של ישראל, ואין זכות הילוך לבעל הפשתן בשוק בימים אלו, שבהם ניכר לכל באי עולם עיזוז כוחם של ישראל, ואם הזיק בעל הגמל חייב.

ועוררתי בניך ציון על בניך יון- מכוחו של יוסף

כל זה באת לנו מכוחו של יוסף השוכן בישראל שהוא בעל הקנאה, פנחס קנאה מזרעו דיוסף הוא, וכן כל עוז רוחם של חשמונאים מכוחו של יוסף הוא, "ועוררתיך בניך ציון על בניך יון" ציון גימ' יוסף, כל מה שאירע לציון אירע ליוסף, על ידי הנכונות למסירות נפש גילו את ניצוץ הפנימי שהוא שרש כל הבריא, כל מי שיש בו יראת שמים כל העולם נברא בשבילו ולצוות לו.

לשון הרמב"ם בספר המצוות [מצות עשה ט] שייראו באומה הזאת ילדים [חנני' מישאל ועזרי'] בעת ההיא הקשה לא יפחידים המות וימסרו נפשם ויפרסמו ויחזקו האמונה ויקדשו את השם ברבים כמו שצונו יתעלה על ידי משה רבנו. והוא אמרו לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי וגומר.

מלחמת החשמונאים אין ישועתה כלפיד יבער, לא היתה מגמת הישועה לסלק את הפשתני מרשות הרבים מכל וכל ולשלוט על כל חיי השוק, כפי שעתיד להיות לעת"ל שיתבטל כל כח הרע ויתגלה מלכותו ית' בכל, אולם הישועה היצה בחינת "נר" להאיר מתוך חשיכה ולגלות כלפי כל באי השוק, למי שייכת הארה הפנימית שממנה מתנונע כל חיי השוק, וכל פעם שיווצר חיכוך בין העולם הפנימי לעולם החיצון, יעמוד הנר הזה ויברר את עליונותם של "בניך ציון" על "בניך יון".

ועל כן יסוד התקנה הוא בנר א' דייקא, מקביל לאותו נר מערבי המאיר ובא ממול פרוכת העדות, שאותו נר מערבי שעומד כנגד הארון ומקבל ממנו ומסכסך והולך ומאיר בשאר הנרות ומתגלה הוא בכל בתי ישראל ובכל פינות ומחנות עד סוף כל הדורות.

ומיוחדת היא ישועה זו שנפעלה ע"י בית חשמונאי משבט הכהונה, ובהם נתכללו כל הג' כתרים לאור אחד, כתר תורה, היינו שהם העמידו את קרן התורה כנגד המבקשים להשכיחם תורתך, כתר כהונה שהעמידו את סדרי הכהונה על מתכונתם, וכתר מלכות שחזרה מלכות לישראל יותר ממאתים

שנה, וזהו מעין גילוי היחוד דלעת"ל שיתגלה ממקור האורה הגנוז לצדיקים, אשר מכוחו ישראל עושה חיל ומנצח כחרב גיבור.

וסדר התכללות הכתרים הוא מכח כתר שם טוב העולה על גביהן, שנתגלה במנורה, טוב שם משמן טוב, אור הטבת הנרות, שלך גדולה משלהן שאתה מדליק ומטיב את הנרות, ובו נתגלה הנס של ניצוץ א' משלך מדליק את כולם.

נרות חנוכה מעין אור הישועה דלעת"ל

וזהו תוכן הנבואות בזכרי' פרק ט: מדבר הוא על ימות המשיח בו ישלוט המלך המשיח מים עד ים, ויושלם ענין המלחמות והקשת, אולם "גם היום מגיד משנה אשיב לך" פרש"י גם היום, נבואה נוספת מדבר על אותו הזמן שבימי אנטיוכס ישלטו בני יהודה קשת וינצחו במלחמה כנגדו, ויהא להם זאת כמופת מעין הגאולה העתידה, עד אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח.

ועל פתחינו כל מגדים – זה נ"ח

וידוע מדרש הפליאה (מדרש חזית שיר השירים) הדודאים נתנו ריח, זה ראובן שהציל ליוסף, ועל פתחינו כל מגדים, אלו נרות חנוכה, וצ"ב מה ענין ריח לנרות חנוכה ומה ענינם לדדואי ראובן, ונראה לבאר ענין הריח שמויחד הוא לתפיסת תוכנו הפנימי של דבר אף כשהוא נראה בחיצוניותו יפה, ע"י הריח יבחין בקלקולו, וכן נאמר על מלך המשיח "והריחו ביראת ה'" דמורח ודאין ולא למראה עיניו ישפוט, וזה מה שמיצנו בראובן אף שמבחינת מעשיו לא היה בכוחו להציל את יוסף ולהתנגד לרצון כל אחיו, מ"מ תוכן מעשיו ורצונו לשמור על יוסף הם שסייעו בסוף לשמוע לעצת יהודה ושמרוהו והצילוהו.

וזה ענין חנוכה שבו נבחן ריח הקשר הפנימי בין ישראל להקב"ה, והוא נתגלה בשעת הניסיון, וזה עבודתנו בימים אלו להכין פנימיות לבבנו, כי כל לבבות דורש ה', ובתיקון פעולתנו בתוך החושך יוציא הקב"ה את כל יופי פרי עבודתינו על פתחינו, ויתגלה בשוק, עד יצא כנוגה צדקך.